

En fiskerdreng vokser op

ANTON EMIL JENSEN (1873-1949)

Forfatteren til disse erindringer er Anton Emil Jensen, der blev født i Thisted den 4. maj 1873 som søn af fisker Christen Jensen og Karen Præstegaard Pedersen.

Manuskriptet er forfattet i 1943 - 6 år før hans død - og giver et levende billede af hvordan en knægt fra et fattigt hjem oplevede sin barndom og læretid som typograf i Thisted. Som udlært typografsvend rejste Anton til København og bosatte sig på Amager. Han blev et aktivt medlem af Socialdemokratiet i 9. kreds, hvor han gennem mange år var medlem af bestyrelsen. Fra 1922 til 1941 var han formand for kredsen. I 1919 blev han indvalgt i Københavns Borgerrepræsentation, hvor han sad som medlem de næste 24 år.

- "Han var hele sit liv præget af sin barndoms og ungdoms vilkår. Penge betød meget for ham, hvilket også fremgår af hans erindringer. Ikke at han var en pengepuger eller nøjeregnende, tværtimod - han var umådelig gavmild. Men at tjene så meget, at han kunne give kone og børn et ordentligt liv var simpelthen et af hovedformålene med hans liv", - sådan huskes han mange år senere af sit barnebarn, Ole Lundberg, der har givet redaktionen tilladelse til at benytte dette uddrag af Anton Emil Jensens erindringer.

Som alderdommen indfinder sig, er det vel ikke sjældent at erindringerne melder sig. Barndomstiden samt årene derefter. Ungdoms- og manddomstiden. Og når man, som jeg, tænker på de svundne år med alle deres sorger og glæder, går det tit således, at man får lyst til at mindes de mange års kamp for tilværelsen. I årene fremover vil det jo være minderne og familielivet der vil være mit liv.

Den 10-årige Anton Emil.

Udgået fra et fattigt fiskerhjem i Thisted med de trange kår, som gjaldt for de fleste ligestillede, og hvor vi måske endda hørte til blandt de fattigste, er det vel ikke så mærkeligt, at man af og til beskæftiger sig med, hvorledes kårene formede sig for datidens fattige arbejdere.

I min tidligste barndom, før jeg begyndte at skønne, drev min fader - som mange andre fiskere - østersfiskeri, der foregik på den måde, at man med fiskeredskaber

”skrabede” østers i fjorden. Disse redskaber havde vistnok til følge, at man på et vist tidspunkt - antagelig før 1880 - fra statsmagtens side så sig nødsaget til at standse dette fiskeri for at hindre, at østersen helt forsvandt fra Limfjorden.

Til dette østersfiskeri havde min mors fader foræret ham en stor båd med tilhørende fiskeredskaber. Da dette fiskeri ophørte, afhændede han båden og købte en mindre, hvorefter han begyndte af fiske ål om sommeren og rødspætter, torsk eller sild, som årstiden nu indbød til.

Omkring samme tidspunkt blev det mode blandt en del af Vesterhavsfiskerne - særlig fra et fiskerleje, der hed Lyngby - at en del fiskere hvert forår tog ind til Thisted og drev ålefiskeri. De boede da i logi i forskellige hjem, særligt i den vestre del af byen, og de benyttede en mark med stejle skrænter, kaldet Sønderbakken, dels til deres garn - der var god plads til at sprede dem der - dels til landingsplads.

Min bedstefar, der efter forholdene var ret velhavende, havde omkring 1874 købt et lille hus til mine forældre. Det bestod af to små værelser. Et loftsværelse og lidt loftsrum gav plads til adskillige fiskere. Man forstår, at ikke mindst de tilflyttede fiskere levede under meget beskedne forhold, og livet der levedes var vistnok ikke altid mønsterværdigt, selv om min moder gjorde hvad hun kunne for at dæmpe det så meget som muligt. De tilflyttede fiskere var dog som regel skikkelige folk, selvom brændevinen, der kun kostede ni øre for en pægl, var meget eftertragtet af de fleste af dem. Især når vejret i uger kunne hindre fiskeriet, havde den ikke den bedste indflydelse på dem. Ledighed var heller ikke den gang af det gode.

Når ålefiskeriet på slutningen af sommeren hørte op på en bestemt dato, som var fastsat ved lov, drog Lyngbyfiskerne tilbage til deres hjemstavn, hvor de formentlig drev havfiskeri med større udbytte, end de kunne forvente ved Limfjorden, så begyndte torskefiskeriet i Limfjorden for min far og hans ligestillede i Thisted, for om efteråret og vinteren, når fjorden ellers ikke var islagt, at ende med sildefiskeri og lignende.

Når Limfjorden var tillagt, var det en katastrofe for Limfjordsfiskerne, der sjældent egnede sig eller var vænnet til et andet arbejde. Så var der ingen anden udvej end at prøve på, med et redskab bestående af en slags saks, der var fastgjort på en lang stang, at stange ål eller ved at hugge huller i isen at forsøge at fange nogle torsk til et måltid mad.

Jeg erindrer, at fisk var et dagligt traktament, en enkelt gang lidt stegt flæsk til afveksling, ellers øllebrød, grød eller vælling som eneste ret.

I den sidste halve snes år af min fars levetid begyndte han at handle med fisk, måske for at prøve at få en bedre levevej og vel også fordi helbredet begyndte at svigte. I en del år solgte han desuden om efteråret frugt, dels fra hjemmet og dels fra et stade i byen. Særlig på markeds- og torvedage.

Frugthandelen udvidedes, idet han gik i kompagniskab med en lille husmand, der gik under navnet ”Den bitte Skrædder”, endskønt han sikkert aldrig havde haft noget at gøre med skrædderiet. Bemeldte skrædder, der ikke havde megen forstand på at handle, havde derimod en vogn og en lille hest, der var velegnet til at transportere frugten omkring til de forskellige markeder, dels i Hanherred, dels til andre landsbyer omkring Thisted, hvor der var udsigt til lidt handel. Min fader havde sikkert noget handelstalent og tjente måske til tider lidt penge, men det kan ikke nægtes, at vi i det store og hele havde et meget fattigt liv omkring midten af firserne. Når vi ingen mad havde hjemme, var det ikke sjældent, at jeg sammen med en ligestillet dreng

løb ud i omegnen og ”fægtede” æg og brød, som jeg bragte hjem til min moder. Hun protesterede og forbød tiggeriet, men var vel alligevel glad for håndsækningen, thi det gav jo dog brød til de mange munde. Men at hun havde svært ved at acceptere måden, som vi havde erhvervet det på, forstår man, når man erindrer, at hun var udgået fra et velstående gårdmandshjem, og når man kender bøndernes syn på disse ting og deres standshovmod, der ikke var mindre dengang, måske tværtimod.

Fiskehandlere på Nytorv, Thisted, ca. 1910.

Omkring konfirmationsalderen var jeg min fader behjælpelig med frugthandelen. Jeg fik af og til lov til at køre med til de forskellige markeder i byens omegn. Jeg husker således, at jeg medbragte et levende pindsvin, som jeg foreviste mod betaling af fem øre, dog således at man fik lov til at se det gratis, når man købte frugt for mindst 25 øre. Da dyret ikke er sjældent i de egne, gjorde forevisningen ikke altid lykke, men nogen fortjeneste havde jeg dog. Mærkværdigvis.

Dengang brugte Vesterhavsfiskerne småsild til madding på deres krog, som de benyttede til torskefiskeri. Af disse småsild og brislinger fiskedes der om efteråret en del i Limfjorden. Det var en ret usikker levevej at handle på den måde. De spinkle både, som man benyttede til havfiskeriet tålte ikke megen storm og det skete ikke så sjældent, når min fader havde købt småsild, f.eks. for et halvt hundrede kroner, at vejret pludselig slog om, og så stod han der med sine ”sild”, som intet var værd og var ruineret for lange tider. Man kendte dengang intet til frysning af fisk eller madding.

Allerede som 13-årig dreng handlede jeg også en del med fisk, som jeg selv havde fanget.

I sine sidste leveår handlede min far med fisk, som regel fra fast stade på Store Torv i Thisted. Det blev til dagen og vejen, men der var ikke altid varm mad hver dag. Og fars helbred var efterhånden ikke meget værd. I slutningen af 80'erne stødte en slem lungebetændelse til. Sygekasse kendte man ikke den gang, så der var ingen understøttelse at hente og det var vel derfor forståeligt, at han stod op af sin seng før han var rask. Det gav heller ikke de bedste løfter om helbredelse at stille på torvet ved 3-4 tiden en vintermorgen, tilmed med feber i kroppen. Resultatet blev da også tilbagefald med tuberkulose som følgesvend og tidlig død allerede ved 51-års alderen.

Efter vor fars død var der meget fattigt i hjemmet. Hans lange sygeleje havde nødvendiggjort at vi måtte søge hjælp hos fattigvæsenet. Der var ingen anden vej at gå sådan som forholdene havde udviklet sig. Efter hans død i 1890 var der tre ukonfirmerede børn hjemme. Selv om den 13-årige Christian på C. F. Bendixsens Cigarfabrik tjente

25 øre daglig for 5-6 timers arbejde, og de to mindste småpiger ved bypladser tjente lidt, foreslog det jo ikke meget, og det var i hvert fald utilstrækkeligt til underhold for fire personer, det også selv om min mor tjente lidt ved forskelligt arbejde for herskaber o.lign.

Jeg husker fra min barndom, hvilket indtryk det gjorde på os børn, da vi måtte ty til fattigvæsenet om hjælp. Vi syntes, at det var en skam, som vi dårligt kunne bære. Og det var i hvert fald - selv blandt de fattige - ikke velanset at tage fattighjælp. Man gjorde det nødtigt den gang. Det var en hård tid for vor mor at komme igennem. Jeg var 17 år, da min fader døde og den ældste af fem søskende.

Børnekår

Hvordan var kårene ellers for børnene fra de fattige hjem i de tider? Ja, det er måske vanskeligt at forstå for nutiden, for der er sket meget siden min barndom.

Mange af drengene blev fra de var 10 år anbragt på C. F. Bendixsens Tobaksfabrik eller Undéns Uldspinderi. Her var begge steder to hold, henholdsvis formiddag og eftermiddag og der tjentes 25 øre dagligt eller 150 øre ugentligt. Heller ikke dengang nogen strålende betaling. Skolen betragtedes som en biting. Der blev oprettet en fabriksklasse, hvor man fik den nødtørftigste skoleundervisning. Det var jo nødvendigt, men ville næppe blive tålt i vore dage. I det hele taget var vilkårene i det miljø, jeg voksede op i, meget fattige. Det står for mig, som om vintrene i min barndom var meget strenge i alle retninger. Ikke mindst for arbejderklassen. Fagforeninger og arbejdsløsheds-kasser kendte man ikke på den tid, i hvert fald ikke i Thisted.

Konsul Helstrups Vinhandel i Storegade, hvor nu P-pladsen til Odd-Fellowlogen ligger. Helstrup kautionerede for Christian Jensens læreplads.

Når Limfjorden var frosset, stod praktisk talt næsten alt stille. Faldt der megen sne, fik byens mandlige beboere tilsigelse til at møde. De mest velhavende havde pligt til at møde med flere mænd, så vidt jeg husker i forhold til deres skatteevne. Tilsigelsen gjaldt tre timer, henholdsvis formiddag eller eftermiddag. For de tre timer kunne man tjene 75 øre. Var man heldig kunne man altså tjene 150 øre for 6 timers arbejde. Man gik jo i de fleste hjem kun meget nødtigt til fattigvæsenet om hjælp. Jeg mindes således at min far kom hjem og havde tjent 75 øre for tre timers arbejde. Vi måtte - syv mennesker - dele et 40 øres sigtebrød uden smør, og det var hvad vi fik at spise den dag.

Men vi drenge var jo opfindsomme og appetitten glubende. Det skete ofte, at vi prøvede vejen til

herskabshjemmenes køkkener for at tigge ”mellemadder” og vi lærte hurtigt de gode madsteder at kende. Det var også hyppigt, at tjenestepigerne der var udgåede fra arbejderhjem, stak os et par ekstra stykker mad. Men vi holdt det som regel skjult for dem derhjemme. Særligt min moder holdt ikke af dette tiggeri. Men vi var jo ikke forvante. Maven var tom og smørrebrødet smagte godt. Jeg har senere, i de mange år jeg har været medlem af Københavns Værgeråd og Børneværn, tænkt på de forhold, jeg selv voksede op i og man vil forstå, at jeg har set en opgave i at arbejde for, at gøre vilkårene tålelige for de børn, der fjernes fra de fattige hjem og kommer under offentlig forsorg.

Vi lærte hurtigt at tage chancen, hvor den fandtes. F.eks. var det en yndet sport at gøre os nyttige for bønderne ved at passe deres køer, som stod opstillede på markedspladsen, og lykkedes dette ikke, gik vi ikke af vejen for at tigge 2-ører hos dem.

Eller vi fik hos en købmand, som kendte os eller vore forældre, en kasse cigarer, som vi prøvede at sælge blandt bønderne for fem øre stykket. Det lykkedes meget sjældent at sælge 100 cigarer, men skete det, havde vi tjent to kroner, idet vi skulle svare tre kroner for en hel kasse med 100 stk. Tænk om det skete i vore dage (1943), at cigarer blev falbudt til den pris.

Om vinteren gjorde vi os nyttige på mange måder. F.eks. var det ikke ualmindeligt, at byens borgere gik på torvet, hvor de kunne købe en stor havtorsk på 10-12 pund for een halvanden krone. Så skete det, at vi kunne tjene 5 eller 10 ører for at bringe fisken hjem til vedkommendes bopæl. Det skete gerne på slæde. Men da mange af byens gamle havde opdaget fidusen, var der jo en slem konkurrence.

Ellers levede vi som de fleste af kvarterets fattige børn vort liv på gaden, og jeg har ikke indtryk af, at det gik særligt galt for ret mange af os. De fleste er det vist gået nogenlunde i livet, måske kun til dagen og vejen, men dog hæderligt.

Typograf

Efter at have været avisbud på Thisted Amtsavis i et par år, havde jeg afgjort ikke lyst til at blive typograf. Jeg blev så bydreng hos en urtekræmmer, kom senere i isenkræmmerlære hos en falleret isenkræmmer, som ikke forstod sig på sin håndtering og som derfor gik fallit efter tre måneders forløb. Var derefter fiskerdreng nogle måneder sammen med en skolekammerat, hvis far foruden et lille landbrug i byen også drev fiskeri. Der gik nogle måneder, indtil jeg efter en stærk forkølelse fik en slem lungebetændelse og var syg det meste af vinteren.

Jeg blev derefter anbragt hos en rebslager Kjær som hjuldrejer fra fem om morgenen til seks om aftenen for 50 øre daglig. En ”strålende betaling” også i de tider. Men jeg måtte til at tænke på min fremtid, idet jeg nu var blevet 15½ år gammel. Jeg fik tilbud fra Kjær om at komme i rebslagerlære. Det havde jeg nu ikke lyst til, måske heller ikke anlæg for, så hellere typografien. Så kom der ad omveje tilbud om at komme i lære på Thisted Amts Tidende. Jeg fik tilbud om kost og logi og løfte om et sæt svendetøj, hvis jeg blev der i fem år. Jeg troede det ikke, men det blev til syv år. De sidste to år som svend.

Mine brødre

Min bror, Peter, der var to år yngre end jeg, var som 14-årig blevet anbragt i smedelære i Thisted. Fortsatte, da hans læremester var gået fallit, sin lære og blev 18½ år gammel svend i Ræhr ved Thisted efter at have aflagt sin svendprøve i Thisted. Han døde 49 år gammel i Aalborg.

Det var almindeligt, at man fik kost og logi på lærestedet, men ingen løn. Penge til beklædning og lommepege kunne i visse fag tjenes ved at fuske, det vil sige have lidt kunder blandt ens bekendtskabskreds, der måske mente at få billigt arbejde. Dette fuskeri blev der set igennem fingre med de fleste steder.

Min bror havde det noget anderledes i sin lære i Ræhr. I overenskomsten med læremesteren var fastsat den bestemmelse, at han hvert år i høsttiden skulle have ret til hos een af omegnens bønder at tage en høsttjeneste for at tjene penge til beklædning. En original overenskomst. Peter var en dygtig smed. Usædvanlig velanskrevet på Aalborg Portland Cementfabrik, hvor han efter et ulykkestilfælde afgik ved døden i 1924, efter at have arbejdet der fra sin ungdom.

Marked på Frederikstov, ca. 1910.

Min anden bror, Christian, tjente hos konsul Helstrup i Thisted, der havde en, efter den tids forhold, ret stor vinforretning. Drengen blev godt behandlet, men arbejdet interesserede ham vist ikke særligt. Så vidt jeg erindrer, havde han en interesse: At blive tømrer. Det var dog ikke let for en fattig dreng. Man fik nok kost og logi hos mester, men der forlangtes bl.a. i tømrerfaget som regel, at man skulle betale 200 kr. een gang for alle for at komme i lære, og hvor skulle han skaffe dem? Og han var 17 år gammel, ja nærmede sig de 18 år. Da var man almindeligvis svend, idet læretiden som regel var fire år fra det 14. år.

Så kom tilfældet ham til hjælp. En mindre landsbytømrer i Ydby søgte en tømrerlærling. Ved forhandling indgik han på at tage den velvoksne dreng i lære imod, at der stilledes en kaution på 100 kr., der kun skulle til udbetaling, hvis han - uden grund - løb af læren i utide. Det lykkedes at få konsul Helstrup til at stille kautionen. Jeg måtte skrive papiret, der kun bestod af nogle linjer på et almindeligt stykke papir og var ustemplet. Konsulen var ikke stærk i det skriftlige og jeg var typograf.

Da der var gået et par år, begyndte nogle besværligheder, idet tømrermesteren, som vist sad noget hårdt i det, gjorde alt hvad han kunne, for at få drengen til at løbe af lære, medens Christian af taknemlighed mod

Helstrup ville jages bort. Han ønskede ikke, at denne skulle betale de 100 kr. Forholdet opløst imidlertid, uden at beløbet blev betalt. Tømreren, der havde uret, fik ikke pengene. Han turde vist ikke binde an med konsulen, og min broder kom i forbundt hos en af Thisted bys tømrermestre, hvor han blev udlært omkring århundredeskiftet.

Min læretid

Vi to, der boede ude og var i lære, kunne ikke helt klare os selv men måtte f.eks. have vasken besørget hjemme og havde intet at betale med. Reparation af garderoben voldte også besværligheder.

Da det gik op for redaktør Aaberg, hvor svært det var for mig at få det nødvendige tøj, blev jeg, og også de andre læredrenge, sat på beregning, en slags akkordarbejde. Jeg var vistnok dog den eneste, der var på fast beregning, idet jeg var den fattigste. Det foregik på den måde, at når vi havde været i lære i et halvt år, kunne vi i det følgende halvandet år tjene ½ øre pr. linje udover 200. Formatet var 15 cicero. I de sidste tre år skulle vi sætte 240 linjer og for de overskydende fik vi $\frac{2}{3}$ øre. Det virkede vel ansporende, men der skulle hænges godt i, bare for at tjene tre kr. om ugen, og det nåedes aldrig gennemsnitligt.

Når vi på denne måde havde oparbejdet et lille overskud, kunne vi købe tøj på forretningens regning hos en af de købmænd eller håndværkere, der avarterede i bladet og som skyldte for annoncer. Om vi fik fuld dækning eller en rimelig pris på de varer, der skulle dækkes af annoncegælden, er måske tvivlsomt og det var næppe de dygtigste håndværkere der skyldte for annoncer og som betjente os.

Jeg husker således, at mit første sæt tøj som jeg fik på den måde, blev købt hos en skrædder Davidsen, der var halt. Om han havde målt benklæderne af på sig selv, ved jeg ikke, men en kendsgerning var det, at da jeg fik tøjet, var det ene bukseben kortere end det andet. Jeg husker, at jeg havde noget besvær med at få bukserne til at passe i længden og det var næppe muligt at tilpasse fuldt ud. Men man måtte jo tage til takke med forholdene, som de bød sig.

Læretiden og opholdet hos redaktør Aaberg og hans hustru er der nok grund til at ofre et par ord på. Det var et af de læresteder i byen, hvor forplejningen var bedst. Redaktøren, de unge svende og læredrengene, med en enkelt undtagelse, spiste og boede på lærestedet, og vi fik en god forplejning i alle måder. Svendene boede for sig selv og lærlingene ligeledes. Vi kunne i kælderen hente brændsel til kakkellovnen og petroleum til lampen, så hvad dette angår, var der ingen grund til klage.

På værkstedet derimod var det, i hvert fald for mit vedkommende, noget anderledes, idet øretæverne hørte til dagens orden. En faktor Ludvigsen var særligt aggressiv. Jeg mærkede også her, at jeg var særlig udsat for hans - vistnok - sadistiske behandling, der efter udtalelser fra forskellige af mine kammerater, gav sig udslag i en ret voldsom forskellig behandling. Dette fik jeg dog først senere fuld forståelse af, ved som voksen at drøfte forholdene, som de formede sig for dem i den tilsvarende læretid. I min læretid havde jeg det altså alt andet end godt på værkstedet. Jeg var den fattigste af dem alle og fik det

at føle ved enhver lejlighed. Og Aaberg selv var ikke den der holdt sig tilbage.

Jeg husker således den dag, jeg fyldte 18 år. Jeg havde dagene forinden fremsat en udtalelse om, at nu måtte mishandlingerne vel ophøre, at jeg ikke mente, at jeg mere burde være udsat for hustugt i den henseende. Da denne udtalelse kom redaktøren for øre, mødte han uden anden foranledning op og gennempryglede mig. Han udtalte, at han ville vise mig, at han turde fortsætte med prygljerne og agtede at fortsætte, hvis det passede ham.

Jeg turde jo ikke protestere hvis jeg ellers ville udlæres, og da jeg ønskede dette, så jeg ingen anden udvej end at blive. Det er i denne forbindelse interessant, at fra den dag jeg var udlært, var der intet at udsætte på behandlingen. Jeg var nu svend og arbejdede der i to år og mindes ikke, at der var nogen uoverensstemmelser.

Den eneste forklaring var formentlig, at man skulle have en sydebuk, og det blev nu en gang mig. Om det var, fordi jeg var udgået fra så fattigt et hjem, ved jeg ikke, men det er det mest sandsynlige. I hvert fald mærkede jeg det på forskellig måde, når jeg sammenligner mine vilkår med dem, der gjaldt for mine lærekammerater. Blandt andet en døvstum ung mand, hvis fader var en meget rig og fremtrædende Venstrebonde, der havde megen indflydelse i de kredse, der støttede Thisted Amts Tidende.

Denne reberbane lå overfor dampmøllen på Munkevej. I baggrunden skimtes "Carocksminde". Fra venstre ses rebslagerne Peter Jensen, Sørensen og Zoll samt lærlingen Anders.

Ved en senere lejlighed, da faktor Ludvigsen var fratrådt på grund af alder, gav denne mig en undskyldning for den behandling, han for sit vedkommende havde ansvaret for. Jeg modtog undskyldningen, men trods de gode vilkår jeg havde levet under i årene derefter, har jeg haft meget svært ved at befri mig for mindreværdskomplekserne.

For os tre drenge var det nu lykkedes at få lært et håndværk, selvom det havde været svært at nå så langt. Det havde under hele vor opvækst stadig stået som moders ønske at få os bragt så vidt, idet hun stadig hævdede, at det at lære et håndværk, var et mål at sætte sig, fremfor at skulle leve af tilfældigt arbejde. Hun fortalte os tidligt og silde, at det at have lært et håndværk ville give os mange fordele i livet. Det var det bedste fundament for en nogenlunde fremtid, og hun havde vistnok ret. Jeg tror, vi skylder hende meget, fordi hun trods stor fattigdom fik sat det igennem.

Nå, men da jeg blev udlært den 4. november 1893 og havde arbejdet på mit lærested i to år som svend, blev jeg imidlertid overflødig. Vi var to ungsvende på trykkeriet,

og skulle rykke ud efter ancienitet, efterhånden som en af de fire læredrenge blev udlært. Og det blev jo også min tur. En plads som Aaberg havde søgt i Horsens på et nyoprettet radikalt Venstreblad, blev tildelt en anden, skønt der var blevet givet mig visse løfter om at komme i betragtning. Men jeg skulle jo til det en gang, og der skete derfor næppe noget galt ved at rejse et par år, før det ellers skulle være sket.

Min bedstefar

Inden jeg går videre med mit eget liv, mangler jeg at fortælle lidt om min bedstefar og vor øvrige familie i Thisted og omegn.

Min bedstefar, hvis bondegård lå i Grurup Kommune, døde ved juletid 1884. Han havde tre døtre i første ægteskab. Min moder var den ældste. Den næstældste var udvandret til Amerika i 1873 og gift med en farmer i Nebraska, medens den yngste var gift med en husmand, Søren Borregaard. De boede i Hundborg. Han var enkemand, da han blev gift med min moster, og vist en meget bestemt mand. Iøvrigt kendte vi ikke meget til ham. Min tante, Hanne, som blev gift med ham, var kommet "galt af sted" og havde en søn før sit ægteskab. Denne søn, Emil, blev imidlertid opdraget i bedstefars gård i Grurup og havde det i alle måder godt og blev i det hele behandlet som søn af huset.

Ved bedstefars død i 1884 forelå imidlertid et testamente, hvorefter hans eneste søn af andet ægteskab, Per Christian, som vi kaldte ham, var testamentet gård og hvad der fandtes af værdier, med den klausul, at søsteren i Amerika skulle have 2.000 kr. udbetalt, og den anden søster i Hundborg skulle have et lignende beløb, der blev udbetalt til hendes udenfor ægteskab fødte søn. Min mor havde, ved købet at det i 1880 købte hus, lånt 800 kr., og det blev hendes arvepart fra den gældfri gård. En afgjort uretfærdighed, som min far søgte at få ændret ved at bestride testamentets gyldighed, men da han manglede midler til at føre sagen for retten, måtte han lade den falde. Det var sagfører B. Vestergaard fra Vestervig, der senere, som direktør for "Landbosparekassen i Thisted", blev straffet for bedrageri, der havde været behjælpelig med det "noble" arbejde med opsætningen af testamentet.

Så vidt jeg ved, søgte min onkel på et tidspunkt at gøre udlæg i min moders hus for den obligation på 800 kr., som var tinglæst og som oprindeligt tilhørte min bedstefar. Men det viste sig at gælden var kvitteret på obligationen, så hun fik heldigvis lov til at sidde uantastet i sit lille hus. Hun solgte det senere, da hun i 1904 eller 1905 flyttede til København.

Ved spartansk administration og mindre tilskud fra os voksne børn, der næsten alle flyttede til København, lykkedes det hende at undgå at fortsætte med fattighjælpen, således at hun efter fem års forløb var berettiget til alderdomsunderstøttelse. Hun var da befriet for den nedværdigelse, som det efter hendes begreber var at modtage den forhadte fattighjælp med tab af borgerlige rettigheder.

Det må dog i hele denne familie- og arvesammenhæng også retfærdigvis erkendes, at min bedstefar havde ydet mine forældre megen hjælp i naturalier i årenes løb.

Der var tre-fire mil ind til Thisted og det var ikke noget sjældent syn, pludselig at se den gamle mand holde uden for vort hjem med sin gamle vogn, der var fyldt op med

tørv eller fødevarer af forskellig art. Men det holdt jo op ved hans død i 1884.

Min onkel fortsatte altså ikke med denne hjælpsomhed overfor sin fattige søster. Jeg er tilbøjelig til at mene, at hans moder havde taxeret den hjælp min bedstefar havde ydet os i den forløbne tid, til sin søns fordel. Det syntes som om hun havde haft stor indflydelse på testamentets affattelse. Man regnede, så vidt jeg erindrer, med at den gældfri gård m.v. havde en værdi af ca. 30.000 kr., så der var jo stor forskel på, hvad de fire børn fik i arv.

Min onkel, eller rettere halvonkel, fik altså gården med "alle herlighederne", som man sagde. Han forblev ugift hele sit liv, og var aldeles uskikket til at drive gården, som han i 1895 måtte opgive på grund af misrøgt. Den gældfri gård han havde overtaget, blev solgt ved tvangsauktion til en gårdejer Jørgensen, hvis familie, så vidt jeg ved, stadig ejer gården, der blev betegnet som 1. klasses, hvad jordtilliggende angår, og det er en kendsgerning, at ejeren i årene derefter blev en meget velhavende mand.

Ved testamentet var der sikret min "bedstemor" 5.000 kr., som var båndlagt i gården til hende, hvis det gik galt for sønnen. Min "bedstemor" havde formodentlig forudset, at denne var mindre egnet, og havde garderet sig i tide. Det var man nødt til i de tider.

Indtil min bedstefar døde i 84, var vi børn stadig gæster derude, i hvert fald kom jeg som regel både i jule- og sommerferien og blev i det hele godt behandlet, også af min "bedstemor", men det var ikke velset, hvis jeg besøgte min mors farbror, der ejede en noget større gård beliggende umiddelbart i nærheden. Efter bedstefars død, da vi af gode grunde ikke kunne holde ferie hos hans søn, blev vi inviteret til at holde ferie hos farbroderen, og så vidt jeg husker, benyttede vi os af tilbuddet. Jeg var i hvert fald ofte på besøg, og min bror Peter var en kortere tid tjenestedreng på gården.

Men jeg var, som tidligere omtalt, i 1893 blevet udlært på Thisted Amts Tidende som typograf. Da min onkel i 1895 måtte forlade gården, havde man tilkaldt min mor, der mærkværdigvis var mere end villig til at hjælpe, måske fordi hun var fattig, og håbede at fra lidt fra sit misrøgtede barndomshjem. Hun arbejdede gratis i lang tid, men da hun fremsatte ønske om bl.a. for sit arbejde at få nogle få brugsgenstande, blev det nægtet hende af "moderen". Jeg overværede selv begivenhederne.

At jeg sagde min mening om "onkelens" og "bedstemoderens" optræden er måske naturligt. Ved en meget senere lejlighed, da jeg opsøgte ham alene, fik jeg anledning til "at opfriske gamle minder", og det var da ikke blide ord, der faldt fra min side. Bl.a. kunne jeg ikke glemme, at han som gårdejer aldrig hjalp sin meget dårligere stillede søster. Han var - i hvert fald i de senere år - blevet klar over, at han havde handlet urigtigt, og led vistnok af samvittighedsnag i adskillige år, stærkt religiøs som han havde været fra sin tidligste ungdom. Hans stadige omkvæd var "at gøre uretfærdigheden god igen", men det var jo udelukket, upraktisk til alt arbejde, som han var, og uden evner til at administrere. Forøvrigt levede han i sine sidste år af aldersrente, og vi havde så godt som ingen berøring med ham.

Farvel til Thisted

Nu var tiden altså inde til at jeg forlod Thisted. Jeg tog af sted som rejsende svend med min fagforeningsbog til den

Typografiske Forening i orden, og jeg var - som supplement - medlem af "Haandværkssvendenes Rejseforening" og derved sikret gratis ophold i kortere eller længere tid i de fleste byer. Jeg var altså tilsyneladende godt garderet. Yderligere havde jeg i inderlommen gemt en 10-kr. som nødsstilling. Ved henvendelse til den typografiske lokalformand i de forskellige byer, kunne jeg endvidere få udleveret en gratis dampskibsbillet, som gav ret til fri sejlads med "Det Forenede Dampskibsselskabs" skibe.

En dag i slutningen af november 1895 sejlede jeg til Aalborg og begyndte min rejse mod det ukendte, foreløbig med Kristiania som mål. Det var den gang almindeligt bekendt, at hvis man nåede denne by ved nytårstid, var der god udsigt til at opnå arbejde som typograf, når det norske storting trådte sammen.

Men det hele kom til at gå anderledes.

På valsen, omend kort

Sammen med en ung blikkenslagersvend vandrede jeg en vintermorgen i november 1895 ud af Aalborg på vejen til Hobro. Pludselig opdagede jeg en 25-øre, der var frosset fast i jorden, men jeg fik den da løsrevet. Jeg var straks begejstret og tog det som et godt varsel om snarligt at komme i arbejde. Min følgesvend erklærede sagtmodig, at han havde hårdt brug for pengene, idet han kun ejede seks øre, ingen mad kunne købe og ikke havde penge til nattelogi i Hobro.

Jeg husker, at jeg flot erklærede, at det skulle jeg nok klare for ham, men de 25 øre ville jeg beholde, da de sikkert betød lykke for mig.

Vi nåede omsider Hobro efter at have vandret godt seks mil - for mit vedkommende i et par gamle skaftestøvler, som jeg havde købt for seks kroner hos en marskendis. På vejen var vi inde i en bondegård, ikke for at tigge, hvad jeg satte mig imod, men for at spørge, om vi kunne købe et par stykker mad. Det lykkedes. Vi fik

maden, som storbonden forlangte 10 - ti - øre for. Jeg var forført over, at han ville være bekendt at tage pengene, men jeg er ikke sikker på, om den velhavende mand ikke var sognefoged og netop havde behandlet os pænt. Vi var jo ikke betlere!

At vi skelede til den varme mad, som familien delikaterede sig med ved den anden bordende, er en sag for sig.

Ved ankomsten til Hobro var mine ben i en sørgelig forfatning. Da "svendefatter" så, at jeg var godt forsikret, blev jeg anbragt i gæsteværelset, de kom med et fad varmt vand, og fik fødderne vasket, efter at man med besvær havde befriet mig for de store støvler. Jeg betalte forøvrigt ikke noget ekstra for den venlige behandling, men mine tanker er tit gået til de flinke mennesker.

Jeg har altså været i Hobro og har gode minder derfra!

Efter en nats ophold i Hobro, hvor jeg traf to kollegaer, den ene en tidligere skolekammerat, den anden arbejdende i Thisted, kørte jeg med toget til Randers, hvor jeg blev et par dage. Det var jo noget nyt for mig, der bortset fra otte uger, hvor jeg var udlånt til Nykøbing på Mors, ikke havde været "udenlands". At jeg i svendehjemmene måtte stille til parade med skjorten under armen sammen med de andre svende, var som selve rejselivet også noget nyt for mig.

I Randers deltog jeg i en "naveraften" sammen med de andre svende på herberget. En slagtersvend, vistnok dygtig til at "slå fægt", havde hos en slagtermester fået et stykke kød forærende. Vi blev tilbudt at være deltagere i spisningen mod at betale 25 øre hver, og fik den herligste bøf, som svendefatter tilberedte.

Det var forøvrigt den eneste gang, jeg rigtig har haft en smule lejlighed til at prøve rejselivet - desværre!

Næste dag fortsatte jeg til Århus, hvor der lå brev fra en kontorist Skaltz i Thisted, der mente at kunne skaffe en plads til mig i København.

Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1990 - side 17-28).